בת עין — במדבר

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני וגו' (א א). והקשה בספר אור החיים בסדר הפסוק, שבהודעת המקום כתב כלל תחלה ואח"כ הפרט, ובהודעת הזמן כתב הפרט תחלה ואח"כ הכלל, ותירץ שם יעוין שם.

וגם אני אענה חלקי בעז"ה מה שנראה לענ‌יות דעתי בסדר הפסוק, הנה ידוע שעיקר ושורש העבודה היא האמונה, כמאמר הכתוב (חבקוק ב ד) וצדיק באמונתו יחיה, וגם בטחון כמאמר הכתוב (תהלים לז ג) בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה, הרי שזהו העיקר לבא תחלה למדת האמונה ובטחון.

אמנם מצודה פרוסה על כל חי, הוא בקשת הפרנסה לחם לאכול וכו' (בראשית כח כ), וזהו המצודה שבו ניצוד האדם ומבקש לחמו בתחבולות וערמומיות, וסובר שכוחו ועוצם ידו תעשה לו, ואינו בוטח ומאמין בה' שבוודאי יזמין לו פרנסתו וחיי נפשו, כי מאן דיהיב חיי יהיב מזוני (שגור בפי כל וע' תענית ח:), וכש"א הבעש"ט זללה"ה שמה שאמרו חז"ל (אבות פ"ג מט"ז) ומצודה פרוסה על כל החיים, פירוש פרוסה הוא לשון פר"ס בלשון הגמרא, כמחז"ל (ברכות לז:) בכדי אכילת פרס, פירוש לחם ופרנסה, וזהו מצודה של פרנסה הוא על כל חי, ומחמת זה שטרוד בבקשת פרנסתו בכל מוחו ולבו תמיד על כן אין לבו פנוי לעבודת ה' עכ"ד.

אבל כשהוא מסתכל תמיד בחסד ה', איך שהוא פותח את ידו ומשביע לכל חי רצון (תהלים קמה טז), ומאמין בה' באמונה שלמה ובוטח בו שבעבור חסדו הגדול יזמין לנו את פרנסתינו בלי התחכמות יתירות, ואז יוכל להיות לבו ודעתו פנוי לתורה ומצות, ואזי בלימוד התורה יאיר ה' עליו אור הקדוש, כי תורה א"ור (משלי ו כג), וילך ממדרגה למדרגה, עד שיזכה להיות בבחינת משכן שישכון בתוכו שכינתו ית' כמו שנתבאר לעיל כמה פעמים (פ' החודש, ריש פ' בחוקתי).

וזהו שאמרו רז"ל (מכילתא בשלח עה"פ ויאמר ה' כו' הנני ממטיר) לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן, פירוש אוכלי מן היה להם בחינת אמונה ובטחון, כמאמר הכתוב (ירמיה ב ב) זכרתי לך חסד נעוריך וגו' לכתך אחרי במדבר וגו', וגם צידה לא עשו להם (שמות יב לט) כי האמינו בה' ובטחו בו, על כן ניתן להם המן, ושמלתם לא בלתה מעליהם, ולא היו טרודים בפרנסה, והיה לבם פנוי רק לעבודת השי"ת, וע"כ ניתן להם התורה.

ע"כ תמיד יתבונן האדם בחסד ה', ר"ל להבין איך שהכל אינו בא רק ברצון ה' ובחסדו ולא מכוחו של אדם, וכמאמר הכתוב (בראשית ב ו) וא"ד יעלה מן הארץ והשקה וגו', שהענן אינו בודאי כח אנושי כי אם רק חסד ה', ובענן שהוא בחינת חסד (ע' זח"ג קג.) הוא משקה את כל פני האדמה.

וזהו שאמר הקב"ה למשה רבנו ע"ה קודם קבלת התורה (שמות יט ט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך. פירוש, הנה אנכי בא אליך ומזהיר אותך על בחינת ע"ב הענ"ן, מרמז על בחינת חסד גימטריא ע"ב, וענן מרמז גם כן לבחינת חסד כנ"ל, ר"ל שיסתכל תמיד במדת החסד היינו שהכל הוא רק בחסדו ית' ולא מכוחו של אדם ועי"ז תגיע למדת האמונה והבטחון.

אלא שמשה רבנו ע"ה כבר הסיר מעליו בחינה זו שהוא נקרא מנעלים כנ"ל (ע' לקמן בסמוך), כשאמר לו הקב"ה (שמות ג ה) של נעליך. ע"כ תירץ הכתוב ואמר, בעבור ישמע העם בדברי עמך וגו', ר"ל שמה שאני מזהיר אותך הוא רק בעבור ישמע העם, שתלמוד את העם ע"ז כדי שיוכלו להגיע לבחינת תורה אור כנ"ל.

וכן עשו ישראל והתחזקו במדת האמונה והבטחון, וההתחלה היתה מחג המצות, היינו מיציאת מצרים, שיצאו באמונה, ואכלו עוגות מצות וטעמו בהם טעם מן (קדושין לח.), ואח"כ התחזקו עוד בבחינת הבטחון עד שהיה לבם פנוי מכל וכל רק לעבודת הש"י, וקבלו את התורה אור על הר סיני, עד שפסקה זוהמתן שנזדככו מכל סיג ופגם כידוע (שבת קמו.), ונעשו בחינת משכן ואהל מועד, והקב"ה השרה שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל כמאמר חז"ל (ע' אלשיך הק') על פסוק (שמות כה ח) ושכנתי בתוכם וגו'.

ועיקר ההכנה צריכה להיות תחלה בבחינת אמונה ובטחון, ובו גנוז בחינת קדושה, ומרומז במלת בט"ח שהוא במלואו כזה בי"ת טי"ת חי"ת, מילואו של כל אות הוא י"ת גימטריא קדוש, משא"כ בשאר כל האותיות מהא"ב, וע"ז נקרא בחינת בטחון כיסוי, מפני שהוא כסוי ונרתק לבחי' הקדושה, ואי אפשר לבא לבחי' הקדושה עד שמגיע תחילה להכסוי שלה היא בחינת בטחון.

וזהו שהזהיר הכתוב לעבודת בני קהת באוהל מועד קודש הקדשים ונתנו עליו כסוי עור תחש וגו' ושמו בדיו וגו' ולא יבואו לראות כבלע וגו' (במדבר ד ו - כ), פירוש שהזהיר הכתוב להעוסקים בעבודת אוהל מועד קודש הקדשים, פירוש בהעוסקים ומשתדלים להיות בעצמם בחינת אוהל מועד, שילכו ממדרגה למדרגה, היינו שיגיע תחילה לבחינת כסוי העור היינו לבחינת הבטחון, ואח"כ ושמו בדיו, ר"ל מדרגות, שהמדרגות נקראים בשם בדים כמאמר הכתוב (שמות ל לד) בד בבד יהיה, ר"ל שילך ממדרגה למדרגה, תחלה לבחינת הבטחון ואחר כך ללמוד תורה, והתורה תאיר עליו אור הקדושה ויזדכך בתכלית הזיכוך, ואחר כך יהיה בחינת אוהל מועד כנ"ל, אבל לא יתפוס את המרובה תחילה לדלג לבחינה גדולה בלי הכנה מקודם.

וזהו שאמר הכתוב ולא יבואו לראות כבלע את הקודש, ופירש רש"י בלא הכיסוי והנרתק, ומתו, רק לילך ממדרגה למדרגה בד בבד כנ"ל.

אבל אחר כך כשמגיעים לבחינת התורה, והתורה אור מאיר בם בתוספות קדושה, אזי אין צריכים לבחינה זו של בטחון שהיא קטנה, וזה שאמר הקב"ה למשה רבינו עליו השלום קודם דיבורו בסנה של נעלי"ך וגו' (שמות ג ה), שבחינת בטחון נקרא מנעלים כמאמר הכתוב (שה"ש ז ב) מה יפו פעמיך בנעלים, מפני שהוא מדרגה תחתונה ואי אפשר לבא למדרגה עליונה קודם לה, אבל משה רבינו ע"ה שעלה למדרגה עליונה לבחינת תורה אור וכבר עבר זאת המדרגה, אמר לו הקב"ה של נעליך ר"ל אותו המדרגה קטנה בחינת נעליך, פירוש הסר הבחינה הקטנה הנ"ל, כי כבר עבר בחינה ומדרגה זו, וצריך אתה לעלות למדרגה עליונה.

ועתה נבוא לביאור סדר הכתוב, וידבר ה' אל משה במדבר סיני וגומר, פירוש שהיו ישראל בבחינת מדבר סיני, בחינת אמונה ובטחון, כמאמר הכתוב (ירמיה ב ב) לכתך אחרי במדבר, ועל ידי זה באו לבחינת אוהל מועד, פירוש שנעשו ישראל בעצמן בחינת אוהל מועד כנ"ל.

ומפרש הפסוק עוד יותר ואמר, באחד לחודש השני, פירוש מאין היה להם כח זה לבא לבחינת אוהל מועד, ואמר הכתוב באחד לחודש השני, פירוש מן המן שניתן להם בחודש השני (שבת פז:, רש"י שמות יז א), ועי"ז נתחזק בהם בחינת אמונה ובטחון שהאמינו בה' אחד ובטחו בו, וזה היה בחודש השני החיזוק הנ"ל בבחינת אחדות. ועי"ז הוקם המשכן בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים, ומרומז באמרו לצאתם מארץ מצרים, לפי שכל בחינה זו באו להם בהכנה מארץ מצרים, שיצאו באמונה כנ"ל והלכו בד בבד ממדרגה למדרגה עד שהגיעו להר סיני וקיבלו התורה ונעשו אז בחינת אוהל מועד, שהשרה הקב"ה שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל, יהי רצון שנזכה לזה, אמן כן יהי רצון:

ונסע אהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנות כאשר יחנו כן יסעו איש על ידו לדגליהם (ב יז). ולכאורה תיבות איש על ידו המה מיותרים.

אך נ"ל שהתורה הקדושה מורה לנו דרך עבודה בזה, דהנה עיקר בחינת אוהל מועד הוא בשביל ושכנתי בתוכם (שמות כה ח) לשכון בתוך כל אחד ואחד מישראל, ועיקר הסיבה המביאה לזה להשרות שכינתו בתוכינו הוא בחינת ענוה, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון ואת דכא וגו', היינו להבין ולהשכיל שהכל הוא מצד חסדו ית' חסד חנם ולא מצד מעשיו, רק הבורא ב"ה וב"ש זוכר חסדי אבות ועושה חסד חנם לבנים.

ובחינת ענוה זו הוא בחינת דעת, כמ"ש בספר תולדות יעקב יוסף (ריש פ' ויחי) מ"ש בכתבים (ע"ח שכ"א פ"ב) שבחינת דעת כולל חסד וגבורה, פירוש שצריך לדעת שמצד מעשיו הוא רק בחינת גבורה, וכל מה שהקב"ה עושה עמו הוא רק מצד חסדו יתברך שמו.

ועיקר הסיבה שמזה יבא לבחינת דעת הנ"ל הוא זה, כשאדם מאמין שהבורא ית"ש הוא מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה ומתבונן תמיד בגדולת הבורא ברוך הוא, ומחמת זה רואה תמיד שפלות ערכו, ומבין ומשכיל שמצד מעשיו הוא רק בחינת גבורה והכל הוא מצד חסד הבורא ברוך הוא.

ועל דרך זה נוכל לומר שזה מרמז לנו התורה הקדושה במה שלפעמים כתיב בתורה נשיא לבני גד אליסף בן דעואל (במדבר א יד), ולפעמים כתיב בן רעואל (במדבר ב יד). דהנה שבט גד מרמז לבחינת דעת הנ"ל, כי בחינת דעת כולל כל הז' מדות קדושות (פע"ח ש' חג הסוכות פ"ב), ותיבת ג"ד גימטריא ז', וגם ר"ת ג"ומל ד"לים (ע' שבת קד.), היינו לידע באמת שמצד מעשיו הוא רק בחינת דל והבורא ית"ש גומל עמו חסד חנם. ועוד אכתוב מזה לקמן בעז"ה איך שמרומז בחינת דעת הנ"ל בתיבת גד.

וזה הוא עיקר רצון הבורא ית"ש לדעת כי הכל הוא חסד האל, וזה מרמז לנו התורה אצל שבט גד שמרמז על בחינת דעת כנ"ל, דע"ו א"ל, פירוש שידע שהכל הוא חסד אל, ואז הוא רע"ו א"ל, פירוש אז הוא רצון ורעותא דיליה.

ונחזור לענינינו, שהעיקר הוא בחינת דעת, ודעת הוא לשון התחברות כידוע (בראשית ד כה), ולוי הוא גם כן לשון התחברות כמאמר הכתוב (בראשית כט לד) הפעם ילוה וגו', מרמז שזהו בחינת שבט לוי, שהיו יודעים שפלות ערכם, וכל הטובות שמשיגים הם רק מצד חסד חנם מאת הבורא ית"ש, ומחמת שהיו בבחינה זו היו בבחינת התקרבות להשראת השכינה, והיו מקיפין את המשכן משלש רוחות, ומחמת שהיו בבחינת התקרבות השכינה היו באים לתוספות רוח דעת ויראת ה' בכל יום ויום, והם היו משפיעים בחינת דעת לכללות ישראל שהם ארבע דגלים.

וזהו מרומז בשבט ג"ד, פירוש שהלוים שהיו מקיפים את המשכן מג' רוחות היו משפיעים בחינת דעת לכללות ישראל שהם ד' דגלים.

וזהו ונסע אהל מועד וגו' בתוך המחנות וגו', פירוש ששבט לוי שהם בחינת אוהל מועד, היה נוסע בתוך המחנות, שלא היו מתגאים ח"ו כלל וכלל על שום אחד מישראל להיות ח"ו דבר נפרד בפני עצמו, ויגדילו ח"ו ערכם נגד שום אחד מישראל מחמת שהם בבחינת המשפיעים דעת לישראל, אדרבה היו כוללים עצמם עם כללות ישראל על דרך הכתוב (מל"ב ד יג) בתוך עמי אנכי יושבת, אעפ"י שהם היו משפיעים בחינת דעת שהוא בחינת ענוה לכלל ישראל אעפ"כ לא היו מתגאים ח"ו בזה.

וזהו כוונת הכתוב כאשר יחנו, פירוש כאשר שהם היו מחנין ומשפיעים בחינת דעת שהוא בחינת ענוה לכללות ישראל, כן יסעו איש על ידו, תבת יד"ו הוא אותיות יו"ד, שמרמז על בחינת ענוה, נקודה קטנה דלית בה חיוור כלל (ז"ח שה"ש סט: ד"ה שחורה אני), פירוש שהלוים כשם שהיו משפיעים בחינת דעת שהוא בחינת ענוה לכללות ישראל, כך הם עצמם היו בבחינת דעת שהוא בחינת ענוה, ולא היה דעתם גסה מזה, יהי רצון שנזכה לבחינה זו בחינת דעת בחינת ענוה באמת אמן כן יהי רצון.